Η Εθελοντική Μετάφραση

Αναστασία Δασκαρόλη
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Abstract

The paper highlights the importance of volunteer translation for the professional consciousness of translators. Volunteer translation keeps the social dimension of translation services in a more and more communicative world. Nowadays several international organizations, starting with the UNO, ask for volunteer translation and offer contacts with NGOs, needing translation services, especially with the High Commissioner for Refugees, having a bureau in Greece, for texts on issues like legal protection, human rights, human resources, education, information, etc. Nevertheless, NGOs acting in the field of international development cooperation are matriculated in Greece by the Greek Ministry of Foreign Affairs, which coordinates their activities not only in cases of urgently needed humanitarian help but as well in organizing conferences and seminars, for which translations are needed (βάση δεδομένων εθελοντών της ΥΔΑΣ). For domestic humanitarian needs, specialized NGOs ask for volunteer translation services, e.g. for disabled persons, especially blind persons, addicted persons, immigrants, etc. Moreover, groups of specific social interests, like environment protection, specific for Greece environmental protection problems, look for volunteer translation services in order to inform the world wide forum about the specific greek environmental problems.
We may conclude that volunteer translation services provide translators with professional advantages, as the possibility of the free choice of texts, the absence of stress, etc., as well as with social advantages, as is above all the opportunity for human solidarity through inter-lingual mediation between societies and peoples.

Λέξεις-κλειδιά: Εθελοντισμός, ΟΗΕ και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, επαγγελματικά πλεονεκτήματα και κοινωνική προσφορά.

«Η Μετάφραση, μια ιστορία για δύο! Μια στενή, οικεία, σχεδόν αδιάκριτη σχέση, που την πορεία της δεν παρακολουθεί το κοινό. […] Μετάφραση σημαίνει απόλυτη μοναξιά. Απομόνωση τέλεια. […] Δεν συμπορεύεται, πελαγοδρομεί, μόνος, πάνω σε μια αινιγματική θάλασσα. […] ο επαγγελματίας μεταφραστής ζει σαν τον ηθοποιό, πασχίζοντας να μπαίνει στο πετσί, στη σκέψη, στο συναίσθημα και ιδιαίτερα σε αυτήν τη συγκεχυμένη ατμόσφαιρα που είναι στην ουσία η ζωή κάποιου τρίτου. Πολλών τρίτων.

Παίζει διαρκώς, σε έργα ξένων. Αλλά χωρίς κοινό, να μοιράζεται. Ολομόναχος.» (Χατζηνικολή 1986: 766).

Η απελπισμένη αυτή κραυγή του επαγγελματία μεταφραστή, όπως διατυπώθηκε σε αφιέρωμα στη μετάφραση του περιοδικού *Η Λέξη*, στη δεκαετία του ’80 του περασμένου αιώνα, βρήκε στον 21ο αιώνα, στον αιώνα της τεχνολογικής και επικοινωνιακής εξέλιξης, όχι απλώς απήχηση, αλλά και απάντηση. Σήμερα, ο επαγγελματίας μεταφραστής, χάρις στις διαδικτυακές συνδέσεις, όχι απλώς δεν είναι πλέον απομονωμένος, αλλά έχει δυνατότητες 24ωρης επικοινωνίας με συναδέλφους επαγγελματίες καθώς και με κάθε ενδιαφερόμενο μέλος της γλωσσικής κοινότητας της γλώσσας πηγής και της γλωσσικής κοινότητας της γλώσσας στόχου, σε παγκόσμια κλίμακα (π.χ. ο ελληνικός ιστότοπος yourtranslator.gr, το γερμανικό δίκτυο Ubersetzerkolloquium του Βερολίνου, και πολλά άλλα, που παρέχουν τη δυνατότητα ανταλλαγής απόψεων και αναζήτησης λύσεων για ποικίλα μεταφραστικά προβλήματα). Ο μεταφραστής έχει σήμερα τη δυνατότητα να προσφέρει τις μεταφραστικές υπηρεσίες του για κοινωνικούς και ανθρωπιστικούς σκοπούς, σε ένα ευρύ κοινό, τηρώντας τις ποιοτικές προδιαγραφές της επαγγελματικής μετάφρασης.

Διεθνείς Οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ), με το ευρύτατο φάσμα των επιτροπών του, αλλά και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), δραστηριοποιούμενες παγκοσμίως, ζητούν, σε διαρκώς αυξανόμενο βαθμό, και χρησιμοποιούν εθελοντές μεταφραστές στις δράσεις τους για την ενίσχυση των οικονομικά αδύνατων κρατών και των λαών τους. Αναλυτικότερα:

α) Η «Υπηρεσία Εθελοντισμού των Ηνωμένων Εθνών» (United Nations Online Volunteering) συνδέει τις ΜΚΟ με εθελοντές, με σκοπό να παρέχει στις εκάστοτε

οργανώσεις μια δεξαμενή γνώσεων και δεξιοτήτων, για την υποστήριξη του έργου τους. Οι εθελοντές προσφέρουν υπηρεσίες τεχνογνωσίας, διαχείρισης πόρων και πληροφοριών καθώς και επικοινωνιακές υπηρεσίες, με τη βοήθεια μεταφράσεων. Οι θεματικές των προς μετάφραση κειμένων αφορούν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, θέματα νέας γενιάς, το φυσικό περιβάλλον, τους ανθρωπίνους πόρους, την προώθηση και τις στρατηγικές ανάπτυξης, την πρόληψη κρίσεων, κ.α. Ειδικότερα, το εν Ελλάδι Γραφείο της «Ύπατης Αρμοστείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες» ζητεί εθελοντές, μεταξύ άλλων και αποφοίτους σχολών Μεταφραστικών Σπουδών, για τους τομείς ενημέρωσης, ανάπτυξης πόρων, νομικής προστασίας και οικονομικής διαχείρισης. Τα καθήκοντα των εθελοντών περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και τη μετάφραση κειμένων. Η «Υπηρεσία Εθελοντισμού των Ηνωμένων Εθνών» (United Nations Online Volunteering) συνδέει τις ΜΚΟ με εθελοντές, με σκοπό να παρέχει στις οργανώσεις μια δεξαμενή γνώσεων και δεξιοτήτων, για την υποστήριξη του έργου τους. Οι εθελοντές προσφέρουν υπηρεσίες τεχνογνωσίας, διαχείρισης πόρων και πληροφοριών καθώς και επικοινωνιακές υπηρεσίες, με τη βοήθεια μεταφράσεων. Οι θεματικές των προς μετάφραση κειμένων αφορούν κατά προτεραιότητα την εκπαίδευση, θέματα νέας γενεάς, το φυσικό περιβάλλον, τους ανθρωπίνους πόρους, την προώθηση και τις στρατηγικές ανάπτυξης, την πρόληψη κρίσεων, κ.α. Ειδικότερα, το εν Ελλάδι Γραφείο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες ζητεί εθελοντές, μεταξύ άλλων και αποφοίτους Μεταφραστικών Σπουδών, για τους τομείς ενημέρωσης, ανάπτυξης πόρων, νομικής προστασίας, οικονομικής διαχείρισης κλπ. Τα καθήκοντα των εθελοντών περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων και τη μετάφραση κειμένων.

β) Οσον αφορά τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ), το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο της χώρας μας (νόμος 2731/1999) υποστηρίζει τις ΜΚΟ, που δραστηριοποιούνται στον τομέα της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας ή σε ειδικότερους τομείς της, όπως είναι η επείγουσα ανθρωπιστική και επισιτιστική βοήθεια, οι περιβαλλοντικές καταστροφές, τα έργα υποδομών, η παιδεία, οι ανθρώπινοι πόροι, κ.α., υπό τον όρο της εγγραφής των ΜΚΟ σε Ειδικό Μητρώο της ελληνικής «Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας» (ΥΔΑΣ) του ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών. Παράλληλα προς την εθελοντική συνδρομή σε αποστολές επείγουσας ανθρωπιστικής βοήθειας, οι εθελοντές μπορούν να συνεργασθούν σε προγράμματα και δράσεις αναπτυξιακής εκπαίδευσης, που υλοποιεί η ΥΔΑΣ, με σκοπό την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, μέσω συνδρίων και σεμιναρίων, για τα οποία βεβαίως απαιτούνται μεταξύ άλλων μεταφραστικές υπηρεσίες. Η εγγραφή των ενδιαφερομένων στη Βάση Δεδομένων Εθελοντών της ΥΔΑΣ έχει σκοπό την καταχώρηση των εθελοντών ανά τομέα επιθυμητής εθελοντικής απασχόλησης.

Εθελοντές μεταφραστές απασχολούν και οργανώσεις με ανθρωπιστική και κοινωνική δράση στο εσωτερικό της χώρας, όπως α) το «disabled forum» για την υποστήριξη των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, το οποίο συντονίζει μεταφραστές ξενόγλωσσων κειμένων που αφορούν τα δικαιώματα των Ατόμων με Ειδικές Ανάγκες, την ανάπτυξη επιχειρηματικότητας προσαρμοσμένης στις ανάγκες τους, και άλλες δραστηριότητες, 2) το Ινστιτούτο Πληροφορικής του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας της Γενικής Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας για την πλατφόρμα «Starlight Writer», που δημιουργεί βιβλία για τυφλούς, απασχολεί εθελοντές μεταφραστές στη μετάφραση ξενόγλωσσων κειμένων, των οποίων τα πνευματικά δικαιώματα έχουν λήξει, 3) το

Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) ζητεί τελειοφοίτους Τμημάτων Μετάφρασης για εθελοντική εργασία στο Τμήμα Εκδόσεων του Κέντρου, 4) το σωματείο Ένωση Μεταναστών Ελλάδος χρησιμοποιεί εθελοντές για τις δραστηριότητες του «Διαπολιτισμικού Κέντρου Προώθησης της Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων», μεταξύ άλλων και για τη μετάφραση κειμένων, κ.ά.

γ) Σε εθελοντική βάση προσφέρονται υπηρεσίες μετάφρασης και με σκοπό τη διάδοση γνώσεων και την επικοινωνία μεταξύ ομάδων, χωρίς να συντρέχουν απαραιτήτως επείγουσες ανθρωπιστικές ανάγκες.

Επί παραδείγματι, στη διάδοση γνώσεων για την ανάπτυξη περιβαλλοντικής συνείδησης αποβλέπει η περιβαλλοντική οργάνωση «World Wide Forum Ελλάς» (WWF-Ελλάς), η οποία απασχολεί εθελοντές μεταφραστές στην «Ομάδα Μεταφράσεων», αποτελούμενη από επαγγελματίες που αναλαμβάνουν τη μετάφραση στα ελληνικά κειμένων και επιλεγμένων εκδόσεων από το παγκόσμιο δίκτυο της WWF, και αντιστρόφως μεταφράζουν επιστημονικές μελέτες και εκθέσεις της WWF-Ελλάς προς άλλες γλώσσες για τη διάδοσή τους στο ευρωπαϊκό και παγκόσμιο δίκτυο.

Στην κατηγορία της επικοινωνίας μεταξύ ομάδων και ανταλλαγής απόψεων, εντάσσονται τα ψηφίσματα που μετέφρασαν σε εθελοντική βάση μέλη του «Εργαστηρίου Νομικής, Οικονομικής, Πολιτικής και Τεχνικής Μετάφρασης» του Ιονίου Πανεπιστημίου στην πρόσφατη σύνοδο του «Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου των Νέων», στην Κέρκυρα, τον Αύγουστο του 2012.

Εθελοντική διάσταση όμως έχουν και οι μεταφράσεις λογοτεχνικών και επιστημονικών έργων των ανθρωπιστικών σπουδών που αναλαμβάνουν οι φοιτητές και φοιτήτριες του «Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Μετάφραση-

Μεταφρασεολογία». Ασφαλώς οι μεταφράσεις αυτές εντάσσονται στο πλαίσιο της επιστημονικής εκπαίδευσης των φοιτητών, αλλά το μεταφραστικό έργο των φοιτητών διατίθεται αφιλοκερδώς στους εκδοτικούς οίκους προς έκδοση και εμπορία (εκδοτικοί οίκοι «Εστία», «Καστανιώτης», «Μεταίχμιο», «Σοκόλης», κ.ά.).

Κατ' αυτόν τον τρόπο, η εθελοντική μετάφραση αναδεικνύεται ως ευρέως διαδεδομένος τρόπος ασκήσεως του μεταφραστικού λειτουργήματος. Διότι ο εθελοντής μεταφραστής έχει τη δυνατότητα να αποκομίσει με δημιουργικότητα πολλά πλεονεκτήματα, τα οποία θα μπορούσαν να αναλυθούν σε δύο κατηγορίες: αφενός στα επαγγελματικά πλεονεκτήματα και αφετέρου στα πλεονεκτήματα , τα οποία αφορούν την κοινωνική διάσταση της προσωπικότητός του. Ειδικότερα:

α)Επαγγελματικά πλεονεκτήματα: Εάν η διαρκής εξάσκηση της μεταφραστικής εργασίας συνιστά παράγοντα εξέλιξης και βελτίωσης των μεταφραστικών δεξιοτήτων, η εθελοντική μετάφραση προσφέρει αυτήν τη διαρκή ροή μεταφραστικών προκλήσεων. Αδιακρίτως του κειμενικού είδους προς μετάφραση, κάθε μεταφραστική πρόκληση συνιστά ευκαιρία εμπλουτίσεως των εγκυκλοπαιδικών και επιστημονικών γνώσεων του μεταφραστή σε γνωσιοθεωρητικό επίπεδο, αλλά και ευκαιρία ασκήσεως των γλωσσικών δεξιοτήτων τόσο στο σύστημα της γλώσσας πηγής όσο και στο σύστημα της γλώσσας στόχου. Για την αρχή της σταδιοδρομίας ενός διπλωματούχου μεταφραστή μάλιστα, σε περιόδους αυξημένης ανεργίας, του προσφέρεται η δυνατότητα να διαμορφώσει άποψη για τα καθήκοντα και τις ευθύνες του μεταφραστικού επαγγέλματος και να αποκομίσει επαγγελματικές εμπειρίες. Επί παραδείγματι, η οργάνωση «Gospeltranslations» για τη διάδοση της Αγίας Γραφής σε ακόμη περισσότερες γλώσσες προϋποθέτει τη συνομολόγηση συμφωνίας (Translator's Agreement) που προβλέπει ότι ο εθελοντής

μεταφραστής συμφωνεί ρητώς α)να αποδώσει την πρόθεση του κειμένου πηγή (the original author's intention and meaning), ενώ ταυτόχρονα για ερμηνευτικές ασάφειες παρέχεται η πρόσβαση σε συντονιστή (translation coordinator), β) να μη συμπληρώσει διασαφηνιστικές πληροφορίες εντός του κειμένου στόχου, παρά μόνο με τη μορφή υποσημειώσεων, γ) να αναφέρεται το όνομα του μεταφραστή στην έκδοση της μεταφράσεως, αλλά να παραιτηθεί των δικαιωμάτων εμπορεύσεως της μεταφράσεως του. Στα επαγγελματικά πλεονεκτήματα περιλαμβάνονται και διαφόρων ειδών μη χρηματικές ανταμοιβές: ένωση εθελοντών μεταφραστών ως ανταμοιβή παρέχει στα μέλη της τη δημιουργία προσωπικής ιστοσελίδας (translator.mondo.services.es), ενώ συνήθως όλοι οι αναθέτες χορηγούν βεβαιώσεις και πιστοποιητικά απασχόλησης.

β)Κοινωνικής φύσεως πλεονεκτήματα: Ο εθελοντισμός παρέχει τη δυνατότητα της προσφοράς στο κοινωνικό σύνολο. Η κοινωνική προσσφορά αναγνωρίζεται ως παράγων σημαντικός για την ανάπτυξη της ελεύθερης και ισορροπημένης προσωπικότητας. Η εθελοντική μετάφραση είναι συχνά απαλλαγμένη από άγχος, καθώς ο εντολέας ή αναθέτης προσφέρει ευελιξία στις χρονικές προθεσμίες παράδοσης. Επιπλέον, η εθελοντική μετάφραση προσφέρει στο μεταφραστή τη δυνατότητα ελεύθερης επιλογής των προς μετάφραση κειμένων. Αποδεσμευμένος από τον οικονομικό ανταγωνισμό, ο εθελοντής μεταφραστής καθίσταται, αυτομάτως, ισότιμο μέλος μιας διεθνούς ομάδας, την οποία ενώνει ο κοινός στόχος, που είναι η εξυπηρέτηση του ανθρώπου και ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, μέσω της θεμελιώδους γλωσσικής και δια-γλωσσικής μεταφραστικής λειτουργίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Χατζηνικολή, Ιωάννα Δ., «Πώς λειτουργεί και τι αποκομίζει ένας επαγγελματίας μεταφραστής»,

Η Λέξη, τεύχος 56, Ιούλιος-Αύγουστος 1986, σελ. 766-769, εδώ σελ.766.

Ηλεκτρονικές πηγές

www. yourtranslator.gr

www. uebersetzerkolloquium.de

www.disabled.gr

www.wwf-ellas.gr